

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput I. Justitiæ definitio ac divisio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

sensibilia viventibus, intellectualia sensibilibus, immortalia mortalibus ratiocinando preponimus; ita bene vivendo, voluptuosi nilia, utilibus honesta, sanctis perfecta omnia preferamus. Hic est ordo nature atque justitie (inquit cap. 27.) quem qui tenere voluerit & observare, perfectionem vite actualis complebit. Beati proinde qui eluriunt & sitiunt justitiam istam.

CAPUT I.

Justitie definitio ac divisio.

- 2 **N**on agimus hic de justitia universaliter sumpta pro quacumque virtute, vel virtutum omnium complexione; sed de justitia specialiter accepta, ex Cardinalibus una. Definiri solet ex Ulpiano L. justitia ff. de just. *perpetua & constans voluntas jus suum cuique tribuendi.* Dicitur 1°. *perpetua*, non ad significandam perpetuitatem actus, sed objecti. Neque enim actus justitiæ perpetuo durare debet, sed esse debet voluntas tribuendi omni tempore, & omnibus in negotiis unicuique jus suum.
- 3 Dicitur 2°. *constans*, ad significandum, quod voluntas tribuendi cuique jus suum, esse debet firma, plena & fortis.
- 4 Dicitur 3°. *cuique*, id est alteri cuicumque personæ. Quia ejusdem ad seipsum non est propriè justitia, & in hoc justitia differt ab aliis virtutibus moralibus, non per particulas præcedentes: cum omnis virtus esse debeat constans ac perpetua.
- 5 Dicitur 4°. *jus suum*, id est strictâ obligatione secundum æqualitatem rei ad rem debitum, quodque, si corporale sit, vel externum, etiam ab invito secundum leges exigi potest, juxta L. 188. ff. de verbor. signific. ibi: *Debitur intelligitur is à quo invito pecunia exigere potest.* Ac per hoc justitia differt à religione, pietate, &c.: quia debitum religionis, pietatis, &c. non est debitum strictè acceptum. Tamen si enim objectum religionis, pietatis, &c. sit alteri debitum, debitum istud non est ad æqualitatem servandum: cum ad æqualitatem reddi nequeat, nec unquam exhauriri, juxta illud: *Dis, parentibus & magistris non possumus condignè retribuere.* Et ideo religio, pietas, &c. sunt quidem partes potentiales justitiæ; non sunt tamen partes subjectivæ, id est species justitiæ, sed virtutes annexæ, seu affines justitiæ.
- 6 Dicit etiam S. Thomas, dicunt & Theologi passim, in eo justitiam à reliquis differre virtutibus, quod justitia attingat medium rei, reliquæ verò virtutes medium rationis dumtaxat. Cujus rationem dat S. Thomas q. 58. a. 10. quia justitia non versatur principaliter circa animi passiones, sicut aliæ virtutes morales; eò quod utique ad proprium officium ipsius non spectat passiones moderari (cavendo v. g. ne homo nimis irascatur, nimis timeat, &c. sicut spectat ad officium fortitudinis,

temperantiæ, mansuetudinis, &c.) sed primario & principaliter versatur circa externas operationes; eò quod utique per eas nos ordinet ad alterum ex proprio officio, non curando utrum ex ira, vel alia passione, à nobis ponatur æqualitas cum jure ipsius, sed hoc unum attendendo, ut tantum ipsi demus, quantum debemus. Tamen si secundario & indirectè passiones quandoque moderetur, quatenus in officii sui exercitio ab ipsis impeditur. Quomodo justitia aliquando imperat temperantiam v. g., ut suppetat, quo creditori satisfiat.

7 Alio adhuc modo justitia attendit medium rei, non rationis, uti fortitudo, temperantia, &c. Quia justitia præcisè spectat quid, & quantum quis alteri debeat, non considerando per rationem, qualis sit persona quæ debet, quod tempus, quis finis, quis modus quo debitum contractum est & solvendum (uti considerari debet ad exercendam fortitudinem, temperantiam, &c.) si quis enim debet centum florenos v. g. five fit sanus, five ægrotus, five Rex, five plebeius, quocumque demùm tenore, sine, & modo (dummodò justo) debitum illud contraxerit, debet præcisè solvere centum. Temperantia verò non habet eandem mensuram pro quacumque persona, sed variam pro varia dispositione, & conditione personarum. Aliam enim mensuram sibi sumit sanus, aliam ægrotus, aliam puer, aliam senex, &c. prout recta ratio dicitur, nec ullus cibus est, vel potus, qui omnibus illis temperatè viventibus debeat.

8 Atque hinc patet, quod qui debet, & potest solvere mille, & solum solvit centum, non exercet actum justitiæ. Quia non solvit ipsi ad æqualitatem debiti: scilicet, si non possit hic & nunc solvere, nisi centum. Quia proprium justitiæ est solum exigere æqualitatem, dum possibilis est, maximè cum homo solum potens hic & nunc solvere centum, formaliter & in actu secundo hic & nunc non debeat nisi centum, etiam si radicaliter & in actu primo debeat mille. Cum nemo formaliter & in actu secundo debeat ultra posse.

9 Famosa est divisio, quæ justitia ab Aristotele, & sancto Thoma dividitur in publicam, seu legalem, & privatam. Legalis, seu publica, est virtus, per quam membrum Reipublicæ tribuit Reipublicæ jus suum, seu quod ipsi strictè debet; diciturque legalis, quia non provenit ex privata conventionione vel pacto, sed ex publica lege, quæ omnia Communitatis membra afficit. Estque justitia propriè dicta, quatenus strictam parit obligationem; catenè tamen non est perfectè justitia, quatenus non est perfectè ad alterum: eò quod pars perfectè seu adæquatè non distinguatur à toto.

10 Justitia privata est, quæ privatus privato, siye pars Reipublicæ, alteri parti reddit quod ipsi

ipfi strictè debitum est. Pars quippe Reipublicæ dupliciter comparari potest, vel scilicet ad totam Reipublicam, velut pars ad totum; & justitia quam respectu ipsius observat, est justitia publica, velut pars ad partem ejusdem, vel alterius Reipublicæ; & justitia quam ei præstat, est justitia privata.

- 11 Dixi cum S. Thoma q. 101. a. 3. justitiam legalem esse justitiam propriè dictam, quatenus strictam parit obligationem, per hanc intelligendo obligationem specialem, id est specie distinctam ab obligatione virtutum à justitia distinctarum; quia quod debetur ex justitia legali, etiam ab invito exigì potest & auferri, reddique potest, & debet ad æqualitatem. Tamen enim Reipublicæ, ut principio ortus nostri ac subsistentiæ, ad æqualitatem reddi nèqueat; bene tamen Reipublicæ, consideratæ, ut est Communitas quædam civilis. Cui dum civis operas suas loeat, Reipublica debet ipsi pactam mercedem reddere ex justitia strictè sumpta, sicut & in casu quo Reipublica civi mutaret aliquid, illud civis ex stricta justitia restituere teneretur. Eo nihilominus casu adhuc differt à justitia commutativa: utpote non respiciente bonum commune, quæ tale, uti ex proprio officio respicit justitia legalis; quæ propterea virtus est specialis, ut bene Sylvius hic: eò quod ex proprio officio habeat objectum formale ab aliarum virtutum objectis formalibus distinctum, scilicet debitum partis ad Communitatem, consideratam ut talem. Propter quod dixi, quod ex officio suo primario respiciat bonum commune, quæ tale. Quod aliæ virtutes non respiciunt, nisi secundario: eò quod ex officio suo ordinentur ad particularem finem suum proximum, non ad commune bonum. Videri potest Ambrosius lib. 3. de virgin. ubi de justitia legali sic loquitur: *Justitia in alto quodam suggestu locata videt, exploratque omnia, quæ alius potius nata quam sibi, non tam ad suam utilitatem, quam publica emolumenta rimatur.*

- 12 Pietas quidem erga Patriam respicit id quod ipsi debetur; non tamen id quod ipsi debetur, ut Communitas est, sed ut essendi, gubernandique principium est. Obedientia verò respicit præceptum Superioris, ut præceptum est, non ut strictam obligationem debitum est.
- 13 Solius tamen justitiæ legalis violatio, juxta communem sententiam, non obligat ad restitutum, nisi eos quibus ex officio incumbit commune boni conservatio; non eos, qui commune bonum in periculo constitutum negligunt, vel privatum bonum suum ei præponunt, nisi interveniat contractus inter Communitatem, & privatum membrum ipsius, ut supra n. 10.
- 14 Justitia privata subdividitur in commutativam, & distributivam. Commutativa (sic dicta, ex eo quod communiter fiat in com-

mutationibus) est illa, quæ versatur circa æqualitatem servandam in contractibus, permutationibus, & aliis, in quibus personæ privatae inter se servare debent æqualitatem rei ad rem. Distributiva illa dicitur, quæ versatur in distributione bonorum, & onerum communium, scilicet officiorum, beneficiorum, tributorum, &c. & in iis servat æqualitatem geometricam, id est proportionatam ad merita, qualitates, conditiones, &c. ita ut qualis est proportio inter merita, talis etiam proportio servetur in distributione bonorum communium. Commutativa verò servare dicitur æqualitatem arithmetica. Quia geometrica attendit proportiones, earumque inter se comparisonem, considerando v. g. quod sicut tectum parvum se habet ad parvam domum; ita magnum ad magnam. Justitia namque distributiva, v. g. onerum communium, non exigit ut quilibet civis idem præcisè onus subeat, sed cum proportione, ut ditiores majora, minus divites minoræ onera subeant. In distributione verò communium bonorum, v. g. summæ pecuniarum, quam Rex dat exercitui distribuendam, secundum merita singulorum, justitia distributiva considerat, quod si bene meritis ut duo, tres accipiat aureos; bene meritis ut quatuor, accipere debeat aureos sex: cum sic se habeat meritum ut quatuor, ad aureos sex, sicut meritum ut duo, ad aureos tres. Commutativa verò non considerat, nec comparat ejusmodi proportiones, uti nec Arithmetici ad eas attendunt; sed sicut isti præcisè comparant numerum ad numerum, v. g. duo ad duo, sine ulteriori comparatione; sic justitia commutativa præcisè comparat rem ad rem, rem scilicet redditam, ad rem debitam, non habitâ ratione conditionis personarum, an videlicet dives sit, an pauper, an bene merita, vel non, &c. Et ideo servare dicitur æqualitatem arithmetica.

Justitiæ distributiæ sæpè annexa est 15 commutativa, dum v. g. summa centum aureorum testamento relicta est pauperibus certæ Communitatis distribuenda, juxta cuiusque indigentiam: tunc enim pauperibus istius Communitatis distribuenda est ex justitia commutativa, cum obligatione restitutionis, si aliis pauperibus distribuatur: sed iidem distribuenda quoque est ex justitia distributiva, quatenus cuique eorum distribuenda est, juxta cuiusque indigentiam proportionem.

Obligatio tamen restitutionis tunc non 16 exurgit ex violatione justitiæ distributiæ, sed commutativæ dumtaxat: utpote quæ obligationem illam sola inducit. Et hoc, quia justitia distributiva non supponit jus strictum in iis quibus distribuenda sunt bona communia, sicut commutativa supponit: utpote ex officio efficiens, ut quisque habeat rem suam, nec eâ privetur invito, nec

etiam impediatur eam facere suam, si ex contractu vel quasi contractu sibi debita sit, ita ut saltem habeat strictum jus ad rem, in ordine ad faciendam eam suam. Quod jus manet adhuc post laesam justitiam commutativam, dum v. g. sua ipsi res furto sublata est; quia ex ista violatione manet obligatio reducendi inæqualitatem, furto factam, ad æqualitatem. Justitia verò distributiva, præterquam quòd jus illud strictum non supponat, ut dixi, exigit quidem ut bona communia juxta proportionem geometricam distribuantur; sed si aliter distributio facta fuerit, v. g. per acceptionem personarum, motivum ipsius, adeoque & officium cessat; quia jam distribuenda non supersunt bona communia. Tametsi enim injustus distributor ex bonis propriis defectum distributionis suppleret, ex bonis equidem communibus non suppleret; quorum dumtaxat distributio spectat ad proprium officium ipsius.

17 Si tamen ille, cui Respublica commisit distributionem officiorum communium, indigno ejusmodi officium conferret, teneretur ad restitutionem damnorum, Reipublicæ ex hoc obvenientium, quatenus agens contra obsequium Reipublicæ promissum, contractumque cum ea virtualiter inquit; adeoque violator justitiæ commutativæ, tunc annexæ distributivæ.

18 Similiter justitiæ vindicativæ violator tenetur ad restitutionem damnorum, inde subditis provenientium; sicut mercenarius ad restitutionem damnorum, ex negligentia ipsius provenientium domino horti, pro cujus cultura, custodiaque stipendium accipit. Unde justitia vindicativa (quæ consistit in poenis malefactoribus secundum legem infligendis, pro cujusque merito) est actus elicitus justitiæ commutativæ; imperatus tamen à legali, eò quòd vindicatio illa per se primò respiciat bonum commune, pacem scilicet & quietem Reipublicæ.

CAPUT II.

Definitio ac divisio juris, quod est objectum justitiæ.

19 **V**Ox *jus* æquivoca est, varias habens acceptiones. Primò namque sumitur pro jurisprudentia L. 1. ff. de justit. & jure. 2º. pro loco, in quo jus dicitur. Ibidem L. penult. 3º. pro sententia Judicis, qui propterea dicitur jus dicere, vel jus facere, dum sententiam fert. 4º. pro lege: quomodo dividitur in naturale & positivum. Positivum, in divinum & humanum. Humanum, in Ecclesiasticum & civile.

20 Verùm acceptiones istæ non sunt ad præsens intentum, sed illa sola quæ jus accipitur prout est objectum justitiæ. Quomodo sumptum à Lessio l. 2. c. 2. non bene definitur, id cujus violatio constituit injuriam. Quia hoc est ignotum per æquè ignotum defini-

re: neque enim magis notum est quid injuria sit, quàm quid sit jus. Estque perinde ac si debitum obedientiæ definiretur id cujus violatio inobedientiam constituit. Nec definitio illa sine vitio est circulo: cum ii qui jus sic definiunt, postea injuriam definiant, juris alieni violationem, tametsi jus non sit correlativum injuriæ, nec contra, magis quàm obedientia inobedientiæ.

Jus itaque, prout justitiæ objectum, ob- 21 jectivè sumptum est *sum cuiusque*; sumptum verò potestativè, est legitima potestas rem aliquam obtinendi, retinendi, utendi, vel de ea propriâ autoritate disponendi ad usus lege permissos, tamquam sua.

Dicitur 1º. *legitima potestas*, id est lege concessa. 2º. *rem aliquam*, per rem generaliter intelligendo, vel ipsam rei substantiam, vel usum illius, aut servitutem illius, vel functionem, aut quasi functionem, &c. 3º. *propriâ autoritate*, ad explicandum quid sit disponere de re tamquam sua. Qui enim de re tamquam sua disponit, propriâ autoritate disponit. Quod non facit qui v. g. ad prandium invitatus, cibos alienos manducat; ideò namque cibos non suos, sed invitantis comedit, quia non suâ, sed ipsius autoritate, nec pro sua, sed ipsius voluntate manducat. 4º. *tamquam sua*, vel scilicet jam in actu secundo acquisita, & possessa, vel cujus acquisitio possessioque ipsi strictè debita sit ex testamento, donatione, vel alio contractu, vel electione, resignatione, seu alio titulo inducente speciale debitum, ad æqualitatem servandum, vi cujus actio detur adversus impediendam, vel auferebam rem illam, te rationabiliter invito.

Et hinc jus, prout est justitiæ objectum, 22 est duplex, jus scilicet in re, & jus ad rem. Jus in re est, quo rem ipsam habes jam tibi devinctam. Jus ad rem, quo eam nondum habes tibi devinctam; eò quòd nondum simpliciter & absolute facta sit res tua, sed solum tibi competat facultas eam faciendi tuam, fundata in legitimo titulo inducente strictum debitum ut tua sit. Tale jus habetur per promissionem, donationem, emptionem, ante traditionem rei. Tale quoque jus habet legitime electus, postulatus, presentatus ad beneficium, ante institutionem vel confirmationem. Eà verò habitâ, acceptâque possessione, habet jus in re, sicut & emptor donatarius, &c. secutâ traditione.

Jus ad rem à variis confunditur cum personali, jus in re cum reali. Dicunt enim jus ad rem, illud esse, quod parit actionem personalem; jus in re, quod parit actionem realem. Et reverà jus ad rem ut plurimum gignit actionem personalem (id est immediate in personam, non in rem) sed non semper. Quia jus quod agri dominus habet in fructus illius, nondum existentes, sed futuros, non est jus in re, sed ad rem (cum res nondum existens in se non possit adhuc esse devincta) non est tamen jus personale, seu in personam, id est non